

Bronnenkritiek

TWENTY ONE

Herbert Stempel vs. Charles Van Doren

Auteur Pim Razenberg

Opleiding Film- en Televisiewetenschap

Universiteit Utrecht

Cursus Inleiding Televisiegeschiedenis (2011)

TWENTY ONE

Herbert Stempel vs. Charles Van Doren

In deze essay zal de uitzending van de Amerikaanse quizshow *Twenty One* van 5 december 1956 worden geanalyseerd.¹ De hoofdvraag hierbij is: welke gevolgen had deze uitzending op sociaal-cultureel niveau, en welke veranderingen bracht het teweeg betreffende de positie van quizshows op de Amerikaanse televisie?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, is het belangrijk het programma en de context waarin het uitgezonden werd goed te begrijpen. *Twenty One* was een Amerikaanse kennisquiz die van 12 september 1956 tot 16 oktober 1958 wekelijks uitgezonden werd op NBC.² Het programma werd gepresenteerd door Jack Barry en was door hem in samenwerking met producent Dan Enright gemaakt. Het programma werd net als de meeste programma's in de jaren 50 geproduceerd door een sponsor, in dit geval Geritol, een handelsmerk voor diverse voedingssupplementen. Er was sprake van een *single sponsorship*, wat betekende dat Geritol het programma financierde en de exclusieve rechten had haar producten via het programma te vermarkten.³ Single sponsorship kwam eind jaren 50 niet veel meer voor, maar voor genres met lagere productiekosten zoals quizshows werd deze vorm van sponsorschap nog wel toegepast.⁴ Vandaag de dag staat *Twenty One* voornamelijk bekend om het feit dat het programma volledig in scène werd gezet, zo ook de aflevering van 5 december 1956.⁵

In het televisieprogramma moesten twee kandidaten het vanuit isoleercellen tegen elkaar opnemen om als eerste 21 punten te behalen. Deze punten konden zij verdienen door vragen te beantwoorden uit een selectie van 108 categorieën, waarvan de moeilijkheidsgraad afhankelijk was van het aantal punten (1-11) waar de kandidaat voor koos te spelen.⁶ Kwam een van de kandidaten na een vragenronde op 21 uit, dan won deze kandidaat. Kwamen beide kandidaten op 21 uit, dan werd er een nieuwe ronde gespeeld. De uitzending van 5 december 1956 werd live uitgezonden en vertoont het laatste duel tussen Herbert 'Herb' Stempel en Charles Van Doren. Aan het einde van de uitzending verslaat van Doren Stempel, na enkele weken achter elkaar gelijkspel met hem te hebben gespeeld.

In de beginjaren van de Amerikaanse televisie kon men alleen live televisie uitzenden. Ondanks het feit dat vanaf 1956 videotape beschikbaar was, werd *Twenty One*, net als quizshows zoals *The \$64,000 Question* (1955-1958) en *Dotto* (1958), live uitgezonden.⁷ Vooraf gefilmde shows waren voornamelijk drama's en andere fictieve programma's. Door de quizshows live uit te zenden behielden deze hun 'liveness'. De ongekend hoge geldbedragen die met de shows gepaard gingen, zorgden vaak voor opwindende, spannende situaties. Aan het beantwoorden van de vragen zat een bepaald risico vast wat het programma voor het publiek extra spannend maakte. Om dit in *real-time* mee te maken was een hele belevenis.⁸

¹ Enright, D., Barry, J. & Noah R. (5-12-1956). *Twenty One*. Season 1, Episode Wednesday 5-12-1956. New York: NBC.

² Reuven, F. (9-12-1994). *Quizshow' follies*. New Leader, Vol. 77, Issue 9, p. 18.

³ Gray, P. & Tynan, W. (1-17-2000). *Those Old Good Games*. In *the '50s, quizshows thrilled, then dismayed*. Time: Vol. 155, Issue 2, p. 84.

⁴ Lotz, A. (2007). *The Technological Revolutions of Television*. In: *The Television Will Be Revolutionized*. New York/London: New York University Press. P. 49-80.

⁵ Reuven, F. (9-12-1994). *Quizshow' follies*. New Leader, Vol. 77, Issue 9, p. 18.

⁶ Gray, P. & Tynan, W. (1-17-2000). *Those Old Good Games*. In *the '50s, quizshows thrilled, then dismayed*. Time: Vol. 155, Issue 2, p. 84.

⁷ Hilmes, M. (2002). *Only Connect. A Cultural History of Broadcasting in the United States*. Florence: Wadsworth Publishing Company. The meaning of 'Live', p. 165-169.

⁸ McConnell, F. (8-9-1991). *The Games We Play*. *Commonweal*; Vol. 118, Issue 14, p. 483.

In de uitzending waar Van Doren wint, is de cameravoering nog erg beperkt. Alle shots worden van voren genomen. Een totaalshot van Barry met naast hem de kandidaten in hun cellen wordt afgewisseld met een mediumshot van Barry of een close-ups van Stempel/Van Doren bij het stellen en beantwoorden van vragen. De close-ups van de kandidaten worden lang vastgehouden zodat de kijker de gezichtsuitdrukkingen van de spelers goed kan volgen. Televisieschermen waren in de jaren 50 nog klein en zonden bovendien in zwart-wit uit. Anders dan bij cinema waren gezichtsuitdrukkingen in mediumshots en longshots vaak niet duidelijk zichtbaar. De close-up zorgde ervoor dat het voor kijker toch duidelijk werd wat er in de cellen gebeurde. Af en toe werd er daarnaast gebruik gemaakt van een zoom, waarmee de focus van de kijker naar een bepaalde actie werd geleid. Op momenten waar de kandidaten naar elkaar mogen luisteren, wordt gebruik gemaakt van een split-screen techniek, waarbij beide kandidaten in beeld komen. Voor de quizshowelementen werden drie camera's gebruikt: er was één centrale camera en er waren twee camera's gericht op de kandidaten.

De uitzending wordt tweemaal onderbroken door een sponsorbericht.⁹ Het eerste sponsorbericht wordt gebracht door Barry zelf. De lichten in de studio doven en de camera zoomt in op de presentator. Hij houdt een reclamepraatje voor Geritol dat ondersteund wordt door een shot van twee assistentes die de producten tonen die Barry beschrijft. De tweede reclame maakt gebruik van een tweede presentator, die voor een wand staat met details rondom het Geritol-product Zarumin, een middel tegen chronische pijnen. Zijn praatje wordt ondersteund door een close-up van een schaalmodel van een Zarumin-pil en diverse shots van een vrouw die aan het werk is. Of voor deze opnames een extra camera werd ingezet is niet bekend.

De historische betekenis van de uitzending van 5 december 1956 werd pas enkele jaren later bekend, toen uitkwam dat zowel *Twenty One* als verschillende andere quizshows uit die tijd geënceneerd werden. Het genre 'quizshow' was al erg populair in de hoogtijdagen van de radio. De CBS radioquiz *Take It Or Leave It* inspireerde de televisieshow *The \$64,000 Question*.¹⁰ De immense populariteit die het programma verwierf inspireerde Barry en Enright *Twenty One* te maken. Tegen de tijd dat *Twenty One* door NBC werd opgepikt had de televisie een vaste plaats veroverd in de meeste Amerikaanse huishoudens. Na de oorlog waren veel soldaten teruggekeerd naar het thuisfront en hadden zich met hun gezinnen gesetteld in nieuwe buitenwijken. Televisie speelde in op hun verlangen samen thuis tijd door te brengen.¹¹ Al snel bleek *Twenty One* echter niet aan te sluiten op de wensen van de kijkers. De gestelde vragen waren te moeilijk voor de kandidaten. Enright noemde het resultaat van het gestuntel van de spelers in de première-uitzending later "a dismal failure, just plain dull".¹² Sponsor Geritol liet Enright weten dat ze een dergelijke mislukking niet vaker wilden zien. Vandaar dat al vanaf de tweede week het programma gekunsteld werd.¹³ De quizshow sloeg aan. Het genre werd een rage.¹⁴

De kandidatuur van Stempel zorgde een maand later opnieuw voor dalende kijkcijfers.¹⁵ Stempel was een erg sterke kandidaat, wat de onvoorspelbaarheid van het programma niet ten goede kwam. De sponsors grepen opnieuw in en Van Doren, een

⁹ Na 7 minuten en na 14 minuten .

¹⁰ Reuven, F. (9-12-1994). *Quizshow' follies*. New Leader, Vol. 77, Issue 9, p. 18.

¹¹ Thompson, K. & Bordwell, D. (2009). *Film History: An Introduction*, Third Edition. New York: McGraw-Hill.

¹² Gray, P. & Tynan, W. (1-17-2000). *Those Old Good Games. In the '50s, quizshows thrilled, then dismayed*. Time: Vol. 155, Issue 2, p. 84.

¹³ Lewis, L. (12-6-1999). *When the winning answers were rigged: Quizshow scandal*. U.S. News & World Report: Vol. 127, Issue 22, p. 72.

¹⁴ Reuven, F. (9-12-1994). *Quizshow' follies*. New Leader, Vol. 77, Issue 9, p. 18.

¹⁵ Herbert Stempel debuteerde in het programma op 17 oktober 1956.

charismatische professor, werd geselecteerd als Stempels vervanger. Na een paar weken de strijd in een gelijkspel te laten eindigen om de spanning in de quiz op te voeren won Van Doren uiteindelijk in een geënceneerd eindspel. Stempel beantwoordde opzettelijk een vraag fout. Het gewenste resultaat werd bereikt: de kijkcijfers stegen. Van Doren was razend populair en groeide uit tot een beroemdheid.¹⁶ Zijn populariteit vond grondslag in de opkomst van de jongerenculturen in de Verenigde Staten. Nieuwe idolen die voortkwamen uit de muziekwereld, zoals Elvis Presley, hadden volgens ouders een slechte invloed op hun kinderen. In tegenstelling tot Elvis' rebelse gedrag bood Van Doren ouders een nieuw idool voor hun kinderen: een charismatische, intelligente en nette Amerikaanse 'held'.¹⁷

Het duurde niet lang voor Stempel *Twenty One* beschuldigde van bedrog. Zijn beschuldigingen werden afgedaan als jaloezie, tot in maart 1958 een aantekeningenboekje van Marie Winn, een kandidaat van de quizshow *Dotto*, werd gevonden waarin alle antwoorden opgeschreven stonden.¹⁸ Het bleek dat het in scène zetten van quizshows vaker gebeurde en dat Stempels claim wellicht ook op waarheid berustte. Er kwam een onderzoek en een hoorzitting vanuit het Huis van Afgevaardigden. Het grote publiek bleef in de onschuld van Van Doren geloven tot deze onder ede op 2 november 1959 zelf toegaf dat hij alle antwoorden van tevoren had gekregen. Quizshows bleken nep te zijn.¹⁹

Na de onthulling van het bedrog in *Twenty One*, *Dotto* en verschillende andere shows verloor het genre grotendeels haar geloofwaardigheid en werd het publiek gedesillusioneerd betreffend de algehele geloofwaardigheid van televisie. President Dwight Eisenhower noemde het bedrog "a terrible thing to do to the American public."²⁰ Televisie verloor haar glans en werd in de jaren na het schandaal een stuk kritischer bekeken dan voorheen. Het publiek was geschokt en voelde zich verraden. Amerikanen waren van de quizshows en haar helden gaan houden, maar beten nu in een zure appel.²¹ Moralisten gebruikten het bedrog van de quizshows al snel als voorbeeld om aan te tonen hoe oneerlijk en hebzuchtig Amerika in de naoorlogse jaren was geworden. Ze stelden dat Amerika op alle niveaus gekunsteld was.²²

De Amerikaanse netwerken zetten het quizshowschandaal naar hun hand en gebruikten het om de macht van sponsors te verkleinen. De misleidende praktijken van de sponsors om kijkers te trekken was 'ongehoord'.²³ Single sponsorship verdween mede hierdoor vrijwel geheel en een nieuwe manier van sponsoring werd gevonden in de reclameblokken: adverteerders konden reclametijd kopen om 30 seconden durende advertenties tussen programma's te mogen uitzenden. De netwerken kregen hierdoor meer controle over hun eigen programmaschema's en de content die zij uitzonden.²⁴ Een andere reden voor het verdwijnen van single sponsorship waren de toenemende kosten voor het

¹⁶ Goldman, D. (1998). *The Quizshow Schandal*. Biography: December 1998, Vol. 2, Issue 12, p. 20.

¹⁷ Lewis, L. (12-06-1999). *When the winning answers were rigged: Quizshow scandal*. U.S. News & World Report: Vol. 127, Issue 22, p. 72.

¹⁸ Lewis, L. (12-06-1999). *When the winning answers were rigged: Quizshow scandal*. U.S. News & World Report: Vol. 127, Issue 22, p. 72.

¹⁹ "I was involved, deeply involved, in a deception... I have deceived my friends - and I had millions of them," Charles Van Doren geciteerd door: Goldman, D. (1998). *The Quizshow Schandal*. Biography: December 1998, Vol. 2, Issue 12, p. 20.

²⁰ Gray, P. & Tynan, W. (1-17-2000). *Those Old Good Games. In the '50s, quizshows thrilled, then dismayed*. Time: Vol. 155, Issue 2, p. 84.

²¹ Reuven, F. (9-12-1994). *Quizshow' follies*. New Leader, Vol. 77, Issue 9, p. 18.

²² Lewis, L. (12-06-1999). *When the winning answers were rigged: Quizshow scandal*. U.S. News & World Report: Vol. 127, Issue 22, p. 72.

²³ Hilmes, M. (2003). *The 'Classic Network System' in the US*. In: *The Television History Book*. Londen: BFI. P. 44-49.

²⁴ Lotz, A. (2007). *The Technological Revolutions of Television*. In: *The Television Will Be Revolutionized*. New York/Londen: New York University Press. P. 49-80.

maken van televisieprogramma's. Via reclameblokken konden kosten verspreid worden.²⁵ Tegen 1960 hadden de netwerken het systeem helemaal overgenomen. Nu de sponsors hun macht hadden verloren kreeg Hollywood de kans om zich te mengen in televisieproductie. Deze combinatie van factoren zorgde er voor dat er een verschuiving plaatsvond van live televisie naar vooraf gefilmde producties. Liveness bleef een belangrijk eigenschap van het medium, maar de rol daarvan was een stuk kleiner geworden.²⁶

In de zaak tegen *Twenty One* bleek het coachen van quizshow kandidaten echter niet illegaal, en er werden slechts enkele voorwaardelijke straffen aan betrokkenen opgelegd vanwege het plegen van meened.²⁷ Het Amerikaanse congres voerde meteen een federale wet in die het verbod kandidaten te assisteren in quizshows.²⁸

Achteraf gezien was de *Twenty One*-uitzending van 5 december 1956 een van de meest spraakmakende afleveringen van een quizshow ooit. De uitzending toonde de meest berekenende vorm van bedrog in de geschiedenis van de Amerikaanse televisie. Aan het einde van het decennium wordt de duistere kant van de televisieboom onthuld. Het succes en de populariteit van de kandidaten en de grote bedragen waarmee de show gepaard ging reflecteren de welvaart van Amerika in de jaren 50. Het bedrog dat achter deze 'rijkdom' stak had echter grote gevolgen voor de methode van financiering en de publieksreceptie van televisieprogramma's en de plaats die televisie in nam in het dagelijks leven.

²⁵ Reuven, F. (9-12-1994). *Quizshow' follies*. New Leader, Vol. 77, Issue 9, p. 18.

²⁶ Hilmes, M. (2002). *Only Connect. A Cultural History of Broadcasting in the United States*. Florence: Wadsworth Publishing Company. The meaning of 'Live', p. 165-169.

²⁷ Goldman, D. (1998). *The Quizshow Schandal*. Biography: December 1998, Vol. 2, Issue 12, p. 20.

²⁸ Goldman, D. (1998). *The Quizshow Schandal*. Biography: December 1998, Vol. 2, Issue 12, p. 20.

Literatuurlijst

Goldman, D. (1998). *The Quizshow Schandal*. Biography: December 1998, Vol. 2, Issue 12, p. 20

Gray, P. & Tynan, W. (1-17-2000). *Those Old Good Games. In the '50s, quizshows thrilled, then dismayed*. Time: Vol. 155, Issue 2, p. 84.

Hilmes, M. (2002). *Only Connect. A Cultural History of Broadcasting in the United States*. Florence: Wadsworth Publishing Company.

Hilmes, M. (2003). *The Television History Book*. Londen: BFI.

Lewis, L. (12-6-1999). *When the winning answers were rigged: Quizshow scandal*. U.S. News & World Report: Vol. 127, Issue 22, p. 72.

Lotz, A. (2007). *The Television Will Be Revolutionized*. New York/London: New York University Press.

McConnell, F. (8-9-1991). *The Games We Play*. Commonweal; Vol. 118, Issue 14.

Reuven, F. (9-12-1994). *Quizshow' follies*. New Leader, Vol. 77, Issue 9.

Thompson, K. & Bordwell, D. (2009). *Film History: An Introduction*, Third Edition. New York: McGraw-Hill.

Van Doren (28-7-2008). *All the Answers. The quiz-show scandals—and the aftermath*. In: The New Yorker. Beschikbaar via:

http://www.newyorker.com/reporting/2008/07/28/080728fa_fact_vandoren?currentPage=1

Televisie

Enright, D., Barry, J. & Noah R. (1956-1958). *Twenty One*. New York: NBC.

Enright, D., Barry, J. & Noah R. (5-12-1956). *Twenty One*. Season 1, Episode Wednesday 5-12-1956. New York: NBC.

➔ Bekijk online: Part 1: <http://www.youtube.com/watch?v=0RkaBteQqe8>

Part 2: <http://www.youtube.com/watch?v=ilzFMRzujjI>

Part 3: <http://www.youtube.com/watch?v=r5oKFjWBN-o>